

Dr. Zdenko Kodelja

Kaj pomeni NMS?

Povzetek: Iz analize treh pravilnikov o ocenjevanju znanja v srednjih šolah, v katerih se pojavlja NMS, je razvidno, da se pomen trditve: »ni dosegel minimalnega standarda«, zapisane vedno z isto kratico NMS, spreminja odvisno od konteksta oziroma pravilnika, v katerem se pojavlja. Tako imamo sedaj dva različna pomena iste oznake NMS: v poklicnih in srednjih strokovnih šolah pomeni, da dijak ni dosegel minimalnega standarda znanja, v gimnazijah pa, da ni izpolnil enega od predpisanih pogojev za napredovanje.

Ključne besede: ocenjevanje, NMS, šola, pravilnik o ocenjevanju, implikacija.

Izvirni znanstveni prispevek

UDK: 371.26

Dr. Zdenko Kodelja, docent, znanstveni svetnik, Pedagoški inštitut v Ljubljani, e-naslov: zdenko.kodelja@pai.si

Vprašanje seveda ni, kaj pomeni kratica NMS, saj je le-ta jasno opredeljena kot okrajšava, ki nadomešča z besedami zapisano trditev: »ni dosegel minimalnega standarda«. Pravo vprašanje je, katerega minimalnega standarda ni dosegel dijak, ki se mu v redovalnico vpiše NMS? Odgovor na to vprašanje bomo poskušali najti z analizo geneze te dokaj nejasne ideje o nedoseganju minimalnega standarda, ki je bila opredeljena na različne načine v treh zadnjih pravilnikih o ocenjevanju znanja v srednjih in poklicnih šolah. Začeli bomo s *Pravilnikom o ocenjevanju znanja v srednji šoli*, v katerem je ta ideja prvič dobila normativno formo, nadaljevali s *Pravilnikom o ocenjevanju znanja v novih programih srednjega poklicnega izobraževanja* in KONČALI z zadnjim oz. s sedaj veljavnim *Pravilnikom o ocenjevanju znanja v poklicnem in srednjem strokovnem izobraževanju*.

Glede na to, da je člen pravilnika, ki je prvi določil pogoje, ki morajo biti izpolnjeni, da se lahko dijaku vpiše v redovalnico ugotovitev, da ni dosegel minimalnega standarda, umeščen v poglavje z naslovom Pravila in postopki ocenjevanja, ki je tretje poglavje *Pravilnika o ocenjevanju znanja v srednji šoli*, se zdi, da tak dijak pač ni dosegel minimalnega standarda znanja. Toda ali je to res? Poglejmo si najprej, kako se glasi prva točka 10. člena tega pravilnika, ki določa pogoje za vpis ugotovitve, da dijak ni dosegel minimalnega standarda. Ti pogoji so naslednji:

»Če dijak v ocenjevalnem obdobju pri predmetu:

- ni pridobil nobene ocene,
- ima eno ali več negativnih ocen in nobene pozitivne ocene,
- ni dosegel standardov znanja in učnih ciljev, ne glede na pridobljene ocene,
- ni dosegel odstotka obvezne prisotnosti pri pouku iz 14. člena tega pravilnika,
- je iz zdravstvenih razlogov delno oproščen sodelovanja pri predmetu, se to ugotovi z besedami: 'ni dosegel minimalnega standarda (nms)'«. ¹

¹ *Pravilnik o ocenjevanju znanja v srednjih šolah*, Uradni list RS, št. 76/2005 z dne 12. 8. 2005. Na vladni internetni strani (<http://zakonodaja.gov.si>) je za ta pravilnik, ki je voden v Registru predpisov RS, zapisano, da ne velja več od 1. 9. 2007. Toda verjetno gre za napako, saj ga po dostopnih informacijah gimnazije še vedno uporabljajo. Vsekakor pa ne velja več za poklicne in srednje strokovne šole.

Iz tako opredeljenih pogojev izhaja, da kratica NMS lahko pomeni, da dijak ni dosegel minimalnega standarda znanja samo takrat, ko je izpolnjen pogoj, zapisan v drugi alineji, torej takrat, ko »ima eno ali več negativnih ocen in nobene pozitivne ocene«. Pod pogojem seveda, da so negativne ocene rezultat ocenjevanja, pri katerem je učitelj upošteval vnaprej opredeljeni minimalni standard znanja kot kriterij ocenjevanja.² Če bi namreč upošteval drugačen kriterij, bi se lahko zgodilo, da bi dijak dosegel minimalni standard znanja, čeprav bi imel samo negativne ocene, ali pa ravno nasprotno, da ne bi dosegel minimalnega standarda znanja, četudi bi imel same pozitivne ocene. Pač odvisno od tega, ali bi bili učiteljevi kriteriji ocenjevanja višji ali nižji od vnaprej določenega minimalnega standarda znanja.

Manj jasno je, ali NMS pomeni, da dijak ni dosegel minimalnega standarda znanja, kadar je izpolnjen pogoj, zapisan v tretji alineji, ki se glasi: »Ni dosegel standardov znanja in učnih ciljev, ne glede na pridobljene ocene.« Iz prvega dela opredelitve tega pogoja namreč sledi, da NMS ni isto kot trditev, da dijak ni dosegel minimalnega standarda znanja, kajti pogoj za izrek ugotovitve, da dijak ni dosegel minimalnega standarda, je, da »ni dosegel standardov znanja in učnih ciljev«. Pogoj torej je, da ni dosegel obojega: standardov znanja in učnih ciljev,³ ne pa zgolj to, da ni dosegel minimalnih standardov znanja. Iz drugega dela formulacije obravnavanega pogoja pa sledi, da je ugotovitev, da dijak ni dosegel minimalnega standarda znanja, razumljena kot utemeljena, »ne glede na pridobljene ocene«. Če pustimo ob strani možnost pri prejšnji alineji navedene razlage (da dijak ni dosegel minimalnega standarda znanja, ne glede na pozitivne ocene, ki jih je pridobil, zato ker je učitelj pri ocenjevanju uporabljal nižji kriterij za doseglo pozitivne ocene od tistega, ki je vnaprej določen z minimalnim standardom znanja), se zastavlja vprašanje, kako ima lahko dijak pozitivne ocene, ne da bi dosegel vnaprej določen minimalni standard znanja. Nekateri sicer razumejo trditev, da dijak ni dosegel minimalnega standarda znanja, če nima predpisanega minimalnega števila ocen (pisnih in ustnih), ki jih mora imeti dijak pri nekem predmetu v enem ocenjevalnem obdobju. V tem primeru dijak

² Pravilnik namreč tega pogoja eksplicitno ne navaja. Po eni strani sicer opredeljuje ocenjevanje znanja kot »vrednotenje doseženih standardov znanja in učnih ciljev z oceno« (čl. 6.1), kar bi bilo mogoče razumeti, kot da mora biti učiteljeva ocena doseženega dijakovega znanja – izražena s številčnimi ocenami od 1 do 5 (čl. 9.2) – ekvivalentna enemu izmed petih vnaprej določenih standardov znanja, vendar ostaja nejasno, kdo in po kakšnih kriterijih določi standarde znanja in s tem tudi minimalni standard znanja pri določenem učnem predmetu. Pravilnik določa le, da »učitelj v skladu s katalogom znanj ali učnim načrtom oziroma sklepi strokovnega aktiva določi obliko, način, obseg in raven ocenjevanja« (čl. 12.1). Ali to, da učitelj določi »obseg in raven ocenjevanja«, pomeni, da določi standarde znanja? Če da, zakaj potem v členu, ki govori o načelih ocenjevanja znanja, standardi znanja sploh niso omenjeni kot nekaj, kar mora učitelj pri ocenjevanju znanja upoštevati. Upoštevati mora namreč le: »doseganje pričakovanih učnih ciljev, poznavanje in razumevanje učne snovi, uporabo znanja, zmožnost analize, sinteze in vrednotenja znanja« (čl. 3).

³ Predpostavka tega sklepanja seveda je, da učni cilji in minimalni standardi znanja niso isto. Če bi bili, ne bi bilo smiselno navajati obojega. Prav tako je verjetno smiselno predpostavljati, da je z izrazom »ni dosegel standardov znanja« pravzaprav mišljeno: »ni dosegel minimalnih standardov znanja«.

dobi NMS, če se na primer izogiba ocenjevanju, ne glede na to, ali ima iz tega predmeta pozitivne ocene. Toda takšno razumevanje potrjuje ravno tezo, da NMS ni isto kot ugotovitev, da dijak ne dosega minimalnega standarda znanja. Tu ne gre za minimalni standard znanja, ki ga mora dijak doseči, če hoče dobiti pozitivno oceno, ampak za nekakšen minimalni standard, ki je določen z minimalnim številom ocen, ki jih mora dijak imeti v posameznem ocenjevalnem obdobju pri nekem učnem predmetu. To, da dobi NMS, ne pomeni nujno, da ni dosegel minimalnega standarda znanja pri tem predmetu. Če ima pozitivne ocene, je dosegel vsaj minimalni standard znanja, ko je bil ocenjen. Iz manjkajočih ocen pa ne moremo z gotovostjo sklepati, da ne dosega minimalnega standarda znanja glede poznavanja tiste snovi, ki ni bila predmet ocenjevanja. Lahko sicer domnevamo, da se ocenjevanju znanja izogiba, ker ne zna, vendar pri tem ne vemo, ali se izogiba ocenjevanju zato, ker ne zna toliko, da bi dosegel minimalni standard znanja, ali toliko, da bi lahko pričakoval ne samo pozitivno, temveč tudi dobro oceno.

Tudi pogoj, zapisan v prvi alineji, ki določa, da dijak dobi NMS, če si »ni pridobil nobene ocene«, priča o tem, da NMS ne pomeni, da dijak ni dosegel minimalnega standarda znanja, kajti če nima nobene ocene, sploh ne vemo, ali ga je dosegel, saj je prav ocena tisto, na čemer temelji naše vedenje o dijakovem doseganju ali nedoseganju minimalnega standarda znanja pri določenem predmetu. NMS tudi v tem primeru verjetno pomeni le, da dijak ni dosegel nečesa drugega: določenega števila ocen pri nekem učnem predmetu v enem ocenjevalnem obdobju. Če bi bilo takšno število ocen določeno kot minimalni standard, bi lahko rekli, da ga dijak ni dosegel, če bi imel manj ocen, kot bi bilo določeno z minimalnim standardom.

Podobno velja tudi za pogoj, ki je naveden v četrti alineji. Ta določa, da dijak dobi NMS, če »ni dosegel odstotka obvezne prisotnosti pri pouku«, ki ga je določila šola.⁴ To pomeni, da dobi NMS tudi, če ni izpolnjen nobeden od prej navedenih pogojev. Tako ima lahko dijak vse zahtevane ocene za neki predmet v določenem ocenjevalnem obdobju, in vse te ocene so lahko pozitivne, pa bo še vedno dobil NMS. Iz tega nedvomno izhaja, da NMS, ki ga je dobil, ne pomeni, da ni dosegel minimalnega standarda znanja. Pomeni lahko le, da ni dosegel minimalnega standarda obvezne prisotnosti pri pouku, če je bil odstotek obvezne prisotnosti pri pouku vnaprej določen kot minimalni standard.

Tudi takrat, ko je izpolnjen pogoj, naveden v peti alineji, ki določa, da dobi dijak NMS, »če je iz zdravstvenih razlogov delno oproščen sodelovanja pri predmetu«, ne moremo vedeti, ali dijak dosega ali ne dosega minimalnega standarda znanja, če oprostitev od sodelovanja pomeni, da je v tem času oproščen tudi pre-

⁴ Ta pogoj se nanaša na prvi odstavek 14. člena, ki se glasi: »Če šola v skladu s prvim in drugim odstavkom 19. člena Pravilnika o šolskem redu v srednjih šolah (Uradni list RS, št. 82/04) določi odstotek obvezne prisotnosti dijaka pri pouku (za šolo, izobraževalni program, letnik, praktični oziroma teoretični pouk, ocenjevalno obdobje), lahko dijaku, ki tega pogoja ni izpolnil iz neopravičenih razlogov, določi dodatno ocenjevanje znanja, ne glede na pridobljene ocene v tem ocenjevalnem obdobju. Podrobnejša pravila ocenjevanja sprejme v skladu s tem pravilnikom učiteljski zbor.« (Pravilnik o ocenjevanju znanja v srednjih šolah, Uradni list RS, št. 76/2005)

verjanja in ocenjevanja znanja pri tem predmetu. Če učitelj dijakovega znanja ni ne preveril ne ocenil, pač ne moremo vedeti, kakšno je njegovo znanje. Predpostavka, da dijak zato, ker je oproščen sodelovanja pri določenem predmetu, ni dosegel minimalnega standarda znanja pri tem predmetu, je namreč lahko pravilna ali napačna, saj je lahko tak dijak osvojil vsaj takšen obseg in raven znanja iz tega predmeta, kot ga predpisuje vnaprej določeni minimalni standard znanja pri tem predmetu, tudi če ni sodeloval pri pouku tega predmeta. Zato NMS, ki ga dobi dijak v tem primeru, ne more pomeniti, da ni dosegel minimalnega standarda znanja pri tem predmetu. To bi lahko pomenil le, če bi učitelj prej znanje tega dijaka preveril in ocenil z negativno oceno.

Iz dosedanje analize izhaja, da pomeni NMS, ki ga dobi dijak, isto kot ugotovitev, da ni dosegel minimalnega standarda znanja, samo takrat, ko sta izpolnjena dva pogoja. Prvič, da ima dijak v določenem ocenjevalnem obdobju pri nekem predmetu »eno ali več negativnih ocen in nobene pozitivne ocene«. Drugič, da so te ocene rezultat ocenjevanja, pri katerem je bil vnaprej opredeljeni minimalni standard znanja uporabljeni kriterij za določitev ocene.

V vseh drugih primerih pa izpolnjevanje pogojev za trditev, da dijak ni dosegel minimalnega standarda, ne pomeni nujno, da ni dosegel minimalnega standarda znanja pri nekem učnem predmetu, saj tega ne moremo vedeti, ker dijak v nekaterih primerih sploh ni bil ocenjen, v drugih – ko ni imel zadostnega števila ocen – pa je takrat, ko je bil ocenjen, celo dobil pozitivne ocene. Vsekakor pa izpolnjevanje v pravilniku navedenih pogojev pomeni, da dijak ni izpolnil nekaterih drugih pogojev, ki jih določa pravilnik o ocenjevanju. Ali to pomeni, da ni dosegel minimalnega standarda? Če da, potem sta pravzaprav določbi, da mora imeti dijak v vsakem ocenjevalnem obdobju določeno število ocen, in da mora biti prisoten pri pouku določen odstotek vsega časa, namenjenega pouku, isto kot minimalni standard. Dijak, ki ne izpolni teh pogojev, tudi ne doseže minimalnega standarda. Toda ta minimalni standard ni minimalni standard znanja. Izpolnjevanje teh pogojev nam namreč prav nič ne pove o tem, kakšno je znanje dijakov, ki te pogoje izpolnjujejo. Po drugi strani pa bi bilo takšno razumevanje minimalnega standarda v nasprotju s prej obravnavanim razumevanjem, v skladu s katerim pomeni izpolnitev pogoja, da ima dijak samo negativne ocene, isto, kot da ni dosegel minimalnega standarda znanja, če je učitelj ta standard upošteval kot kriterij ocenjevanja. Če ga je upošteval, je s tem, ko je dijaku, ki je imel samo negativne ocene pri nekem predmetu, v redovalnico vpisal NMS, zgolj ponovil tisto, kar je bilo iz teh negativnih ocen že tako ali tako povsem očitno, namreč, da njegovo znanje ne zadošča za pozitivno oceno.

Morda je bila prav ta tautologija eden od razlogov, da je v poznejšem *Pravilniku o ocenjevanju znanja v novih programih srednjega poklicnega izobraževanja*⁵ NMS nadomestil negativno oceno. S tem je bilo namreč odpravljeno podvajanje oznak za dijakovo izkazano nezadostno znanje. A odpravljeno je bilo tako, da je bila odpravljena številčna ocena »nezadostno (1)«. S tem pa je

⁵ Uradni list RS, št. 103/2005 z dne 18. 11. 2005 (ta pravilnik je prenehal veljati 1. 9. 2007).

bila, ne da bi bili navedeni utemeljeni dokimološki ali kakšni drugi strokovni razlogi, odpravljena tudi petstopenjska ocenjevalna lestvica, ki jo je nadomestila štiristopenjska lestvica s samimi pozitivnimi ocenami.⁶ Na mestu in namesto odsotne negativne ocene imamo ugotovitev, ki se glasi: »ni dosegel minimalnega standarda«. NMS torej ni ocena, ampak je ugotovitev. Ne izhaja iz ocenjevanja dijakovega znanja, temveč iz logičnega sklepanja, temelječega na implikacijski zvezi »če p, potem q«.⁷ Če dijak ni dosegel učnih ciljev za pridobitev pozitivne ocene, potem ni dosegel minimalnega standarda.⁸ Ugotovitev, da dijak ni dosegel minimalnega standarda, je torej konsekvens te implikacijske zveze, ne pa ocena dijakovega znanja. Ta ugotovitev namreč že predpostavlja vedenje o tem, da dijak ne zna dovolj za pozitivno oceno. To vnaprejšnje vedenje je antecedens v implikacijski zvezi. Učitelj torej najprej ocenjuje znanje dijaka pri določenem predmetu. Če ugotovi, da njegovo znanje zadošča za pozitivno oceno, ga tudi oceni s pozitivno oceno (od 2 do 5). Če pa ugotovi, da njegovo znanje ne zadošča za pozitivno oceno, ga ne oceni z oceno »nezadostno«. Pravzaprav ga niti ne more oceniti z negativno oceno, ker negativne ocene, ki bi bila oznaka za njegovo nezadostno znanje, preprosto ni več na ocenjevalni lestvici. Ko učitelj po končanem postopku ocenjevanja ugotovi, da znanje dijaka ne zadošča za pozitivno oceno, ve, da dijak ni dosegel minimalnega standarda znanja, saj je le-ta ekvivalenten znanju, ki bi bilo ocenjeno z oceno zadostno (2). Toda ko vpiše v redovalnico NMS, ta zapisana ugotovitev, da dijak ni dosegel minimalnega standarda, ni ista kot nezapisana ugotovitev, da ni dosegel minimalnega standarda znanja. Je neke vrste metaugotovitev, je ugotovitev, da obstaja ugotovitev, da dijak ni dosegel minimalnega standarda znanja. Učiteljeva vednost o tem, da dijak ni dosegel minimalnega standarda znanja, do katere je prišel v postopku ocenjevanja znanja, je nujna predpostavka ugotovitve, da ni dosegel minimalnega standarda, ki izhaja iz implikacije »če p, potem q«, saj je ta vednost, kot je že bilo rečeno, ravno antecedens te implikacijske zveze, katere konsekvens je ugotovitev, da dijak ni dosegel minimalnega standarda, in ta ugotovitev (in ne ugotovitev, da ni dosegel minimalnega standarda znanja), je torej tista, ki se vpiše v redovalnico. Da je med ugotovitvijo, da dijak ni dosegel minimalnega standarda znanja, in ugotovitvijo, da ni dosegel minimalnega standarda, bistvena razlika, bi bilo povsem jasno, če ne bi bila odpravljena negativna ocena. V tem primeru bi se implikacija glasila: če ima dijak negativno oceno, potem ni

⁶ Toda kaj pomenijo »pozitivne« ocene sedaj, ko ni več »negativne« ocene, v odnosu do katere so druge ocene sploh lahko razumljene kot »pozitivne«? Ali ni sedanje govorjenje o pozitivnih ocenah enako problematično, če že ne absurdno, kot bi bilo govoriti o pozitivnem polu, če ne bi bilo negativnega, ali o noči, če ne bi bilo dneva?

⁷ Cf. W. V. O. Quine, *Methods of Logic*, Holt, Rinehart in Winston, New York 1959, str. 12–17.

⁸ »Če dijak med poukom ni dosegel učnih ciljev za pridobitev ocene iz drugega odstavka 12. člena tega pravilnika, se ugotovi, da ni dosegel minimalnega standarda 'nms'.« (Pravilnik o ocenjevanju znanja v novih programih srednjega poklicnega izobraževanja, čl. 13.1) Drugi odstavek 12. člena pa se glasi: »Znanje pri predmetih oziroma strokovnih vsebinskih sklopih se ocenjuje s številčnimi ocenami od 2 do 5, in sicer: zadostno (2), dobro (3), prav dobro (4), odlično (5). Vse številčne ocene so pozitivne.«

dosegel minimalnega standarda. Ker pomeni to, da ima dijak negativno oceno, isto, kot da ni dosegel minimalnega standarda znanja, lahko prejšnjo implikacijo zapišemo tudi takole: če dijak ni dosegel minimalnega standarda znanja, potem ni dosegel minimalnega standarda. Ugotovitev, da dijak ni dosegel minimalnega standarda znanja, izhaja iz ocenjevanja dijakovega znanja, ugotovitev, da ni dosegel minimalnega standarda, pa je sodba, izpeljana iz implikacije. Prva je rezultat ocenjevanja, druga pa logičnega sklepanja. Da gre pri ugotovitvi, da dijak ni dosegel minimalnega standarda, za sklepanje na podlagi implikacijske zveze, je očitno tudi v drugih dveh primerih, ko antecedens implikacijske zveze: »če p, potem q«, ni ugotovitev, da dijak ni dosegel minimalnega standarda znanja, ampak ugotovitev, da ni izpolnil enega od treh pogojev: prvič, da »ni pridobil nobene ocene«, drugič, da »ni dosegel minimalnih standardov znanj in ciljev ne glede na pridobljene ocene«, in tretjič, da »ni dosegel odstotka obvezne prisotnosti pri pouku.«⁹ Iz teh primerov se lepo vidi, da je ugotovitev, da dijak ni dosegel minimalnega standarda, ki je vpisana v redovalnico kot NMS, prav sklep, izpeljan iz implikacijske zveze »če p, potem q«, pri čemer je »p« lahko katerikoli od predpisanih štirih pogojev: prvič, da ni izkazal zadostnega znanja za pozitivno oceno (ali z drugimi besedami, da ni dosegel minimalnega standarda znanja), drugič, da ni pridobil nobene ocene, tretjič, da ni dosegel minimalnih standardov znanj in ciljev ne glede na pridobljene ocene, in četrtič, da ni dosegel odstotka obvezne prisotnosti pri pouku. Skratka, ugotovitev NMS se zapiše v redovalnico, če je izpolnjen najmanj eden od teh pogojev. Ugotovitev, izhajajoča iz učiteljeve ocene, da dijak ne zna dovolj za pozitivno oceno in da torej ni dosegel minimalnega standarda znanja, pa se v redovalnico ne vpiše.

Toda z uveljavitvijo novega *Pravilnika o ocenjevanju znanja v poklicnem in srednjem strokovnem izobraževanju*¹⁰ to ne velja več. Ugotovitev, da dijak ne dosega minimalnega standarda, kakor je bila določena v prej obravnavanih pravilnikih, se ne vpisuje več v redovalnico kot NMS. Vanjo se sicer še vedno vpisuje kratica NMS, vendar ima le-ta sedaj povsem drug pomen. Pomeni, da dijak ne dosega minimalnega standarda znanja.¹¹ O ugotovitvi, da dijak ne dosega minimalnega standarda, kadar je izpolnjen eden od prej obravnavanih in v obeh prejšnjih pravilnikih določenih pogojev, pa v novem pravilniku sploh ni več

⁹ Pravilnik o ocenjevanju znanja v novih programih srednjega poklicnega izobraževanja, čl. 13.2. Določilo 17. člena tega pravilnika pa se glasi: »Če šola v skladu z 19. členom Pravilnika o šolskem redu v srednjih šolah (Uradni list RS, št. 82/04) določi odstotek obvezne prisotnosti dijaka pri pouku (za letnik, izobraževalni program, obdobje ocenjevanja, posamezno programsko enoto), učitelj lahko določi dijaku, ki tega pogoja ni izpolnil, najkasneje štirinajst dni pred koncem pouka obseg in datum dodatnega ocenjevanja znanja ne glede na pridobljene ocene.« (Čl. 17.1)

¹⁰ Uradni list RS, št. 78/2007 z dne 28. 8. 2007 (velja od 1. 9. 2007).

¹¹ »Ugotovitev, da dijak ni dosegel minimalnega standarda znanja, se evidentira z oznako 'nms'.« (Čl. 13.1) »Minimalni standard znanja za pridobitev ocen pri programski enoti določi strokovni aktiv oziroma učitelj v skladu s cilji, opredeljenimi v katalogu znanja posameznega izobraževalnega programa.« (Čl. 7.1) »Doseganje standardov znanja iz prejšnjega odstavka ugotavlja učitelj oziroma učitelji, ki dijaka učijo pri posamezni programski enoti, z ocenjevanjem med šolskim letom. Doseganje standardov znanja na koncu ocenjevalnega obdobja oziroma na koncu šolskega leta ugotavlja programski učiteljski zbor.« (Čl. 7.2)

govora. Sedaj je oznaka NMS samo nekakšen nadomestek za negativno oceno »nezadostno«, ki je bila odpravljena.¹² Ker je bila negativna ocena odpravljena in ker NMS ni ocena, ampak je ugotovitev, se zastavlja vprašanje, kako lahko dijak, ki ima po veljavnem *Zakonu o poklicnem in strokovnem izobraževanju* pravico do opravljanja popravnih izpitov,¹³ to pravico sploh uveljavi, ko pa je pogoj za njeno uveljavitev nekaj, kar ne obstaja več: negativna ocena. Ker ni negativne ocene, je jasno, da dijak ne more biti negativno ocenjen. To, da je dijak »na koncu pouka negativno ocenjen iz največ treh predmetov ali modulov«, pa je pogoj za njegovo pravico do opravljanja popravnih izpitov.¹⁴ Zato sedaj dijaki, ki na koncu pouka pri enem, dveh ali treh predmetih ali moduli niso dosegli pozitivne ocene, strogo vzeto ne morejo uveljaviti pravice do popravnih izpitov, saj pri teh predmetih ali moduli niso bili negativno ocenjeni. Izhod iz te zagate je lahko le sprememba bodisi zakona bodisi pravilnika.¹⁵

Iz dosedanje analize vseh treh pravilnikov o ocenjevanju je razvidno, da se pomen trditve, zapisane vedno z isto kratico NMS, spreminja odvisno od konteksta oziroma pravilnika, v katerem se pojavlja. Ni pa nobene uradne razlage, zakaj neki so pisci sedaj veljavnega *Pravilnika o ocenjevanju znanja v poklicnem in srednjem strokovnem izobraževanju* že po dveh letih tako radikalno spremenili določila o tem, katerega standarda ni dosegel dijak, ki se mu v redovalnico vpiše NMS. Prav tako ni nobenega pojasnila, ki bi upravičilo ohranitev iste kratice (NMS) v sedaj veljavnem pravilniku, četudi ne označuje več istega kot v prejšnjih dveh pravilnikih. Tako imamo sedaj dva različna pomena iste oznake NMS: v poklicnih in srednjih strokovnih šolah pomeni, da dijak ni dosegel minimalnega standarda znanja, v gimnazijah (kjer še vedno velja prvi obravnavani pravilnik), pa, da ni izpolnil enega od petih predpisanih pogojev za napredovanje.

Nič jasneje ni niti, zakaj je bil NMS sploh uveden in čemu služi danes. Če pogledamo na primer ukrepe, ki jih *Pravilnik o ocenjevanju znanja v poklicnem in srednjem strokovnem izobraževanju* določa v zvezi z NMS, vidimo, da niso bistveno povezani z njim. Prav tako bi bili namreč lahko uvedeni tudi, če NMS ne bi bil sestavni del pravilnika. Minimalni standardi znanja bi denimo morali biti določeni ne glede na NMS, če so le-ti učiteljem kriterij pri ocenjevanju znanja.¹⁶

¹² Da je ukinjanje negativne ocene in še posebej omogočanje napredovanja dijakom, ki niso dosegli niti minimalnega standarda znanja pri nekem predmetu, sila problematično, je opozoril že J. Muršak (NMS ali negativna ocena po novem, Delo, 26. 11. 2007, str. 12).

¹³ Uradni list RS, št. 79/2006 z dne 27. 7. 2006, čl. 73).

¹⁴ »Dijak, ki je ob koncu pouka negativno ocenjen iz največ treh predmetov ali modulov, ima pravico opravljati popravne izpite.« (Zakonu o poklicnem in strokovnem izobraževanju, čl. 73)

¹⁵ Še najlaže bi bilo verjetno spremeniti zakon tako, da bi se prej navedeni odstavek 73. člena, ki je v očitnem nasprotju s pravilnikom, glasil nekako takole: Dijak, ki ob koncu pouka ni dosegel minimalnega standarda znanj iz največ treh predmetov ali modulov, ima pravico opravljati popravne izpite.

¹⁶ V vsakem primeru pa bi morali biti minimalni standardi znanja določeni na nacionalni ravni (in ne na ravni posamezne šole, kot je to urejeno sedaj), če hočemo povečati pravičnost ocenjevanja na nacionalni ravni. Z določitvijo minimalnih standardov znanja na ravni šole sicer lahko povečamo pravičnost ocenjevanja znotraj šole, na razlike med šolami, ki so posledica uporabe različnih kriteri-

Tudi za uvedbo »osebnega izobraževalnega načrta«, ki ga pravilnik predpisuje za tiste dijake, ki niso dosegli minimalnega standarda znanja, NMS ni potreben, saj bi ga bili deležni isti dijaki, če bi v prvem odstavku 10. člena, ki se glasi: »Osebni izobraževalni načrt se pripravi za dijaka, ki ni dosegel minimalnega standarda znanja oziroma ni izpolnil vseh obveznosti po izobraževalnem programu v šoli, pri delodajalcu oziroma z individualnim delom«, besedno zvezo »minimalnega standarda znanja« nadomestili z izrazom »pozitivne ocene«. Tako bi se prvi del stavka na primer lahko glasil: »Osebni izobraževalni načrt se pripravi za dijaka, ki ni dosegel pozitivne ocene /.../«, ali, »ki ni dosegel znanja za pozitivno oceno /.../«, ne da bi se pomen samega člena kakor koli spremenil. Poleg tega se zdi, da ni postalo ocenjevanje znanja z uvedbo NMS-ja nič bolj pravično, nič bolj pregledno, nič bolj razumljivo in nič manj stigmatizacijsko za tiste, ki ne izkažejo zadostnega znanja za pozitivno oceno. Njegova uvedba je pravzaprav vnesla le zmedo. Najprej zato, ker je bila uvedena še ena oznaka za označitev nezadostnega znanja¹⁷ in (ne)izpolnjevanja obveznosti (predpisano število ocen, opravičena dolgotrajna odsotnost od pouka pri nekem predmetu), za katere so že obstajale ustrezne in vsem razumljive oznake (»nezadostno«, »neocenjen«, »oprostčen«), ki so – ali pa bi z ustrezno spremembo pravilnika o ocenjevanju – lahko označevale neizpolnjevanje ali izpolnjevanje pogojev za napredovanje učenca. Drugič pa zato, ker marsikdo oznake NMS ni razumel kot enotne oznake za (ne)izpolnjevanje prej obravnavanih predpisanih pogojev za napredovanje učencev v šoli – kar je verjetno bila intenca piscev prvih dveh obravnavanih pravilnikov – ampak kot drugo ime za negativno oceno, potem ko je bila le-ta ukinjena v poklicnih in srednjih strokovnih šolah,¹⁸ pa kot nadomestek zanj. V sedaj veljavnem *Pravilniku o ocenjevanju znanja v poklicnem in srednjem strokovnem izobraževanju*, pa je težava v tem, da je spet vse postavljeno na glavo. Pomen oznake NMS se je radikalno spremenil, saj sedaj ne po-

jev pri določanju minimalnega standarda znanja, pa to skoraj ne vpliva. Zato se bo še vedno dogajalo, da bo dijak za izkazano znanje na neki šoli dobil eno od pozitivnih ocen, na drugi pa bo neki drug dijak za enako znanje dobil NMS. A ne samo da se ne predvideva določanje standardov znanja na nacionalni ravni, v splošnem izobraževanju se v učnih načrtih načrtuje nadomeščanje standardov znanja s pričakovanimi učnimi dosežki. »Pričakovani učni dosežki v osnovnošolskih učnih načrtih nadomeščajo minimalne standarde znanja, v »novih« gimnazijskih učnih načrtih 'pričakovani rezultati' nadomeščajo standarde znanja v celoti.« (M. Šebart, Zdi se, da ne vedo, kaj počnejo, Šolski razgledi, 22. 3. 2008)

¹⁷ Če so standardi znanja kriterij ocenjevanja pri nekem predmetu in če je dosežen minimalni standard znanja pogoj za pozitivno oceno, potem med tistim, kar je označeno z negativno oceno »nezadostno«, in tistim, kar označuje oznaka NMS, ni prav nobene razlike. Razlika je zgolj v obliki zapisa vednosti o tem, da dijak ni izkazal zadostnega znanja za pozitivno oceno.

¹⁸ Če je bila negativna ocena morda ukinjena in nadomeščena s kratico NMS zato, da se neuspešni dijaki ne bi čutili stigmatizirane, ali da ne bi negativno vplivala na njihovo samopodobo, lahko upravičeno dvomimo, da se je to res zgodilo, saj ima tudi ugotovitev, da dijak ni dosegel minimalnega standarda znanja, zapisana kot NMS, vsaj takšno negativno vrednostno konotacijo, kot jo ima negativna ocena, zapisana kot »1« oz. »nezadostno«. A če ima negativna ocena res tako destruktivne učinke na dijake, da jo je bilo zaradi tega treba odpraviti v poklicnih in srednjih strokovnih šolah, se zastavlja vprašanje, zakaj ni bila odpravljena tudi v gimnaziji in osnovni šoli. Ali je učinek negativne ocene v teh šolah manj negativen? Ali je to kdo dokazal? Kdo je določil mejo, do katere so škodljivi učinki negativne ocene na dijake še dopustni?

meni več nič drugega kot okrajšavo za trditev, da dijak ni dosegel minimalnega standarda znanja. S to spremembo je prav tisto razumevanje oznake NMS, ki je glede na določbe v prvih dveh pravilnikih, napačno, postalo pravilno.

Vse te težave piscev pravilnikov o ocenjevanju z določitvijo tega, kaj je tisto, kar označuje oznaka NMS, se kažejo v terminološki zmed, ki pa verjetno ni nič drugega kot posledica odsotnosti jasnega koncepta.

Literatura

Muršak, J., NMS ali negativna ocena po novem, Delo, 26. 11. 2007.

Pravilnik o ocenjevanju znanja v novih programih srednjega poklicnega izobraževanja, Uradni list RS, št. 103/2005.

Pravilnik o ocenjevanju znanja v poklicnem in srednjem strokovnem izobraževanju, Uradni list RS, št. 78/2007.

Pravilnik o ocenjevanju znanja v srednjih šolah, Uradni list RS, št. 76/2005.

Quine, W. V. O. (1959) *Methods of Logic*, Holt, Rinehart and Winston, New York.

Šebart, M., Zdi se, da ne vedo, kaj počnejo, Šolski razgledi, 22. 3. 2008.

Dr Zdenko KODELJA

WHAT DOES 'NMS' MEAN?

Abstract: The analysis of three rules governing knowledge assessment in secondary schools in which 'NMS' appears shows that the meaning of the expression 'ni dosegel minimalnega standarda' ('did not achieve the minimal standard'), always written with the same acronym 'NMS', changes depending on the context in which it appears or the rules relating to it. Thus, we now have two different meanings of the same acronym 'NMS': in secondary vocational school it means that the pupil did not achieve the minimal standard of knowledge, while in gimnazija it means that the pupil did not fulfil one of the prescribed conditions for progression.

Key words: assessment, NMS, school, rules on assessment, implication.